

שיעורי ראש השנה לכיתות ג'-ד'

מס'	כותרת	מטרה מרכזית
1	מנהג התשליך, תיקון וסליחה	הכרות עם רעיון התיקון ומנהג התשליך.
2	ראש השנה בזמן של התחדשות	תפיסת ראש השנה כהזדמנות להתחלות חדשות.
3	לוח השנה העברי	הכרות עם לוח השנה העברי ויצירת לוח שנה ביתי.

שיעור ראשון – מנהג התשליך, תיקון וסליחה

מטרות

- הכרות כללית עם החג, בדגש על רעיון התיקון והסליחה.
- הכרות עם מנהג התשליך כמנהג של הכרה והתמודדות עם מעשים שאנו מתחרטים עליהם.
- ביצוע פעילות כיתתית לשינוי משותף של הרגלים רעים.

מהלך

חלק א': חידון כללי לראש השנה (15 דק')

נחלק את הכיתה לשתי קבוצות. המורה תציג שאלה. אם קבוצה לא תדע את התשובה, האפשרות לענות עוברת אל הקבוצה השניה. נכתוב את הניקוד על הלוח.

1. "שנה הלכה שנה באה ואני כפי "

- ארימה
- אביאה
- אושיטה

2. במסורת היהודית ראש השנה נחשב ליום הדין. מה זה אומר?

- יום בו נותנים צדקה לעניים.
- יום בו חובה לשמוח ואם לא שמחים אז נענשים.
- יום בו צריך להודות בטעויות שעשינו לאורך השנה ויש לנו הזדמנות לבקש סליחה עד יום הכיפורים.

3. מדוע אוכלים תפוח בדבש בראש השנה?

- ברכה לדבורים שיעשו לנו הרבה דבש.
- **סימן לשנה טובה ומתוקה.**
- סימן לשילוב בין חמוץ למתוק (כמו שהתפוח גם חמוץ וגם מתוק כך השנה שלנו – ישנם דברים טובים וישנם דברים רעים).

4. מדוע נקראים הימים בין ראש השנה לכיפור עשרת ימי תשובה?

- משום שבזמן הזה אסור שלא להתייחס לחברים וחובה לתת תשובות.
- **משום שזה זמן לשנות הרגלים רעים שלי ולבקש סליחה על דברים רעים שעשיתי לחברים.**
- משום שזה זמן בו חובה על הורים לתת תשובות לילדיהם על שאלות ששאלו אותם כל השנה.

5. מדוע נקראים עשרת ימי תשובה גם ימין בין "כסה לעשור"?

- כי בימים האלו צריך לתת צדקה לעניים בין 1 שקל ועד לעשרה שקלים.
- כי צריך לשבת על כסא ולבקש סליחה מלפחות עשרה אנשים ולא לכסות על החטאים שלנו.
- **כי ראש השנה יוצא בראשית החודש, אז הירח מכוסה (כסה) ולא רואים אותו כלל. יום כיפור יוצא ב-10 לחודש (עשור).**

6. איזה מנהג לא קשור לראש השנה?

- **צום**
- אכילת דג
- תקיעה בשופר

7. איך נקראות סוגי התקיעה בשופר בראש השנה?

- **תקיעה, שברים, תרועה**
- תקיעה, שלמים, תרועה
- תרועה שברים, שלמים

8. מהו מנהג התשליך?

- מנהג השלכת בגדים משנה שעברה שלא עולים עלינו.
- **מנהג להשליך (לזרוק) באופן סמלי את החטאים – המעשים הרעים למקור מים.**
- מנהג לשלוח את האחים הקטנים במשפחה להביא צדקה לעניים.

חלק ב': הסבר על מנהג התשליך (10 דק')

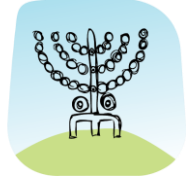
היום נתמקד ברעיון התשליך. באמצעות החידון למדנו שראש שנה הוא חג של התחלה חדשה. מה זו בעצם התחלה חדשה? זה יכול להיות לעשות דברים שעוד לא עשינו, כמו ללמוד לכתוב, לרכב פעם ראשונה על אופניים. אך התחלה חדשה יכולה להיות גם לנסות שוב, ולעשות יותר טוב, דברים שכבר עשיתי. בשביל זה צריך לבדוק מה היה פחות טוב במה שעשיתי ובהתנהגות שלי בעבר, ולתקן. לדוגמא, אם יש חבר בכיתה שרבתי איתו לאחרונה, ראש השנה ועשרת ימי התשובה הם הזדמנות לתקן ולשפר את ההתנהגות שלי ולחזור (לשוב) להיות חברים. לדברים הרעים, הפוגעים, המעליבים שעשינו לחברים ולמשפחה – אנחנו קוראים חטאים. אנחנו רוצים לנסות ולשנות את אותם מעשים רעים לקראת השנה החדשה כדי שהיא תהיה באמת טובה יותר ומתוקה יותר, כדי שאנחנו נשתפר ונגדל בה. בעם שלנו יש מנהג יפה שעוזר לנו לנסות ולתקן את הדברים הרעים שעשינו לקראת ההתחלה החדשה של השנה. מנהג התשליך. מהמילה – השלכה, זריקה. בשעות אחר הצהרים של ראש השנה עומדים ליד מקווה מים ומדברים על החטאים שעשינו. מי שרוצה יכול גם להוסיף תפילה מיוחדת. המים לוקחים את החטאים לתוך הים, הרחק מאתנו, כדי שאנחנו נוכל להתחיל מחדש. כמובן שזה לא כל כך פשוט. אי אפשר להשליך דברים רעים שעשינו, זה דורש עבודה קשה ובקשת סליחה, אבל המנהג נועד לגרום לנו לחשוב ולהזכר בדברים הרעים שעשינו ולתת לנו כח לבקש עליהם סליחה ולא לחזור עליהם שוב בשנה החדשה. משהו רוצה לתת דוגמא משהו כזה?

עכשיו נעשה הפעלה בה כל אחד יחשוב ויכתוב דברים פחות טובים שהוא עשה בשנה האחרונה, ושהוא רוצה לשנות לקראת השנה החדשה. יחד נשליך אותם ואני בטוחה שזה יתן לנו כח לעשות גם מעשים טובים בשנה הבאה.

חלק ג': פעילות תשליך כיתתית (20 דק')

- א. עבודה אישית - כל תלמיד מקבל דף עבודה עם ארבע שאלות:
- התנהגות לא טובה שאני רוצה להפסיק לעשות בכיתה.
 - התנהגות לא טובה שאני רוצה להפסיק לעשות בהפסקה.
 - מעשה טוב שאני רוצה לעשות השנה.
 - משהו שאני רוצה שנשתפר בו בכיתה.

דוגמאות לתשובות לשאלה האחרונה - סובלנות לשונה, הקשבה אחד לשניה, הקשבה למורה, שיתוף פעולה במשחקים, יצירתיות, לדבר יפה אחד לשניה, להכיר יותר ילדים אחרים בביתה, ללמוד יותר ברצינות, לעזור אחד לשניה בקשיים.

ב. דיון:

- בזוגות – כל ילד משתף את חברו במשהו אחד שכתב.
- שיחה – נבקש מהתלמידים לשתף מה ענו בשאלה ד'. נכתוב על הלוח בתפזורת את כל מה שעלה, ונשאל:
 - האם כולם מסכימים עם מה שכתוב? עם מה יותר ועם מה פחות?
 - כיצד ניתן לשנות את ההתנהגויות האלו בכיתה לקראת השנה החדשה?
 - כיצד אנו יכולים לעזור אחת לשניה להיות טובים יותר?
 - כיצד לא נשכח את הדברים האלו לאורך השנה כשהזמן עובר (אפשר שזו תהיה תשתית לאמנה כיתתית שקבוצת ילדים יכתבו על פלקט).

ג. השלכה

נכין מבעוד מועד תיבה המקושטת כים (צבעים, ציורי צדפים, חול וכו'...). אפשר שהתלמידים יצבעו ויקשטו אותה. נלמד קיפול נייר של סירה ונכין מהפתקים סירות קטנות. כל תלמיד בתורו יבוא אל התיבה, יכניס את הסירה ל-'ים', ויעשה תנועה של ריקון הכיסים.

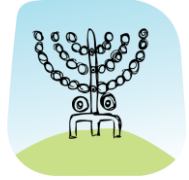
- לסיום ניתן להקריא ולהקריין את השיר 'סליחה' מאת לאה נאור, לחן: משה וילנסקי.

<https://www.youtube.com/watch?v=z4VnDe6A0wo>

הרחבה למורה: ביום ראשון של ראש השנה נאמרת תפילת התשליך. אחרי תפילת מנחה נוהגים ללכת למקור מים בתנועה – ים, נהר או באר, יש הנוהגים לעשות זאת במקום שיש בו דגים ואומרים פסוק מספר מיכה: "ותשליך במלות ים כל חטאתינו" וכן פסוקים נוספים. בנוסף, נוהגים לנער את הכיסים כביכול כדי להוציא מאתנו את החטאים המסתירים בנו. מטרת התשליך היא לעורר את האדם ע"י מעשה חיצוני פיזי להגיע להתבוננות פנימית, להתחייבות עצמית לתקן ושפר את מעשיו.

דף עבודה לקראת ראש השנה

בעקבות מנהג התשליך – מה אני רוצה להשליך לקראת פתיחתה של שנה חדשה?

א. התנהגות לא טובה שאני רוצה להפסיק לעשות בביתה:

ב. התנהגות לא טובה שאני רוצה להפסיק לעשות בהפסקה:

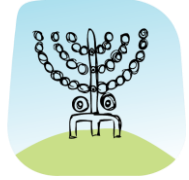
ג. מעשה טוב שאני רוצה לעשות השנה:

ד. משהו שאני רוצה שנשתפר בו בכיתה:

בנק רעיונות

סובלנות לשונה, הקשבה אחד לשניה, הקשבה למורה, שיתוף פעולה במשחקים, יצירתיות, לדבר יפה אחד לשניה, להכיר יותר ילדים אחרים בביתה, ללמוד יותר ברצינות, לעזור אחד לשניה בקשיים

שיעור שני – ראש השנה כזמן של התחדשות

מטרות

- תפיסת ראש השנה כהזדמנות להתחדשות והתחלות חדשות.
- התנסות אישית בפתיחת דף חדש לקראת שנה חדשה.

מהלך

1. פתיחה (10 דק') נרשום על הלוח את השיר 'התרגשות חגיגית' ונבקש מתלמיד/ה להקריא.

<p>התרגשות חגיגית/ יעל סתת</p> <p>אני מצפה לחגי תשרי:</p> <p>לתקיעת השופר, לתפלת כל נדרי,</p> <p>לתפוח בדבש,</p>	<p>לערבה ולהדס.</p> <p>באור יש תחושה מיוחדת -</p> <p>חדש תשרי מעורר בי התרגשות של יום הולדת</p>
--	---

נשאל ונרשום על הלוח

- לאילו חלקים בחגי תשרי אתם מצפים? מהי התחושה המיוחדת שישנה בחגי תשרי?
- מה הקשר בין חודש תשרי ליום הולדת? מה קורה גם ביום הולדת וגם בחגי תשרי?

2. פרח שנה חדשה (10 דק') נצייר על הלוח פרח. נבקש מהתלמידים לציין התחלות חדשות משמעותיות בחייהם, ונכתוב את התשובות בעלי הכותרת השונים. לדוגמה: פתיחת שנת לימודים, ראש השנה, יום הולדת, פתיחת שנה אזרחית. נשאל:

- אילו מההתחלות שציינתם הכי חשובה לכם? מדוע?
- מה התחלה חדשה מאפשרת לנו? מה נדרש מאיתנו כדי להתחיל מחדש?

3. דיון על ראש השנה בטבע כדוגמה להתחדשות (10 דק')

- נבקש מתלמיד/ה להקריא תיאור של הטבע בחגי תשרי מאת עזריה אלון:

בסיפורים שאנו קוראים בספרים על ארצות הקור החיים בטבע מתחילים באביב. בקיץ, הכל רענן ופורח. בסתיו מבשיל הפרי והעולם שוקע בעצב ובסגריר, ובחורף הכל דומם או מת – עד שיבוא הזמן להתעורר שוב באביב. בארץ ישראל הסדר הוא אחר לגמרי. האביב שלנו קצר מאוד, ובו מגיעה הפריחה לשיאה; רוב הצמחים מפסיקים את פעילותם לקראת הקיץ, פרט להבשלת

פרי, ודווקא בסוף אלול ובראשית תשרי מתחוללת תמורה בכל הנוף שלנו. כמעט בבת אחת מרגישים, כי אכן היום התקצר. סביב ראש השנה, מתרחש שוויון היום והלילה. הלילות נעשים לא רק יותר ארוכים אלא גם יותר קרירים. לפנות ערב אנחנו רואים עננים שטים ושקיעות צבעוניות. עם ירידת החום הגדול מתעורר בעצים, בשיחים ובצמחים אחרים הלבלוב הסתווי, וכאן המקום לגלות את ה"סוד": מלבד עונת הלבלוב האביבית, המוכרת לכולנו, יש גם לבלוב בתקופת תשרי, ואצל הצמחים אחרים הוא לא פחות חשוב: הקיץ גורם לעצים להפסיק את צמיחתם, ולולא הלבלוב הסתווי היתה זו הפסקה ארוכה כל כך, עד שהעץ לא היה יכול לעמוד בה.

סתיו כעונת ההתחדשות/ עזריה אלון (מעובד)

- דמיון 2 תלמידים שאוהבים לצייר ללוח, ונבקש מהתלמידים להנחותם כיצד לצייר את הטבע בתשרי עפ"י אלון.
- נשאל: מה ניתן ללמוד מהתחדשות הטבע בתשרי על התחדשות האדם בחגי תשרי?

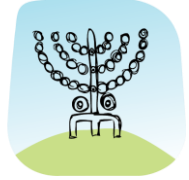
4. לכיתה ג' – פתק לשנה החדשה (15 דק')

יוצרים עץ גדול עם ענפים על אחד מקירות החדר (דוגמה בנספח). נותנים לכל תלמיד דף בצורת עלה, שעליו הוא כותב דבר שהוא רוצה להתחדש בו, התחלה חדשה שהוא מאחל לעצמו, חברות חדשה שירצה ליצור השנה. תולים את העלים על הענפים. בהמשך השנה ניתן להסתכל שוב בעלים, ולראות מה התגשם ומה עדיין לא.

לכיתה ד' - דף חדש לשנה החדשה (15 דק')

כל תלמיד יקבל 'דף חדש' (נספח א'). נבקש מתלמיד/ה להקריא את הטקסט של אריה בן גוריון, ונבהיר את הטקסט. לאחר מכן, נבקש מהתלמידים לרשום רצונות, משאלות, ציפיות שלהם מהשנה החדשה (תחביבים, משפחה, תחומי עניין, אירועים, דברים שרוצים להשתנות בהם, חברויות חדשות שרוצים ליצור וכו'). נאסוף את הדפים, ונחזיר לתלמידים בסוף השנה.

5. נסיים בשירה מרוממת ומשותפת (5 דק')

בשנה הבאה

מילים: אהוד מנור

לחן: נורית הירש

עֲבָבִים אֲדָמִים יִבְשִׁילוּ עַד הָעָרֶב
וְיִגְשׁוּ צֹנְבִים לְשִׁלְחָן,
וְרוּחוֹת רְדוּמִים יִשְׁאוּ עַל אִם הַדָּרָךְ
עֲתוּנִים יִשְׁנִים וְעֵן.

עוד תראה, עוד תראה...

בְּשָׁנָה הַבָּאָה נִפְרֵשׁ כְּפוֹת יָדַיִם
מִלֵּא הָאוֹר הַנֶּגֶר, הַלֶּבֶן.
אֲנִפֶּה לְבִנָּה תִפְרֵשׁ בְּאוֹן כְּנָפַיִם
וְהִשְׁמֵשׁ תִּזְרַח בְּתוֹכָן.

בְּשָׁנָה הַבָּאָה נִשָּׁב עַל הַמְרֻפָּסֶת

וְנִסְפָּר צְפָרִים נוֹדְדוֹת

יְלָדִים בְּחִפְשָׁה יִשְׁחַקוּ תּוֹפֹסֶת

בֵּין הַבַּיִת לְבֵּין הַשְּׂדוֹת.

עוד תראה, עוד תראה

כְּמָה טוֹב יִהְיֶה

בְּשָׁנָה, בְּשָׁנָה הַבָּאָה.

נספח – עץ משאלות (כיתה ג')

נספח

הדף החדש שלי לשנה חדשה

בראש השנה אני פותח דף נקי, מחברת חדשה עם 365 עמודים ואני רושם בה רצונותיי למעשי.

ובסוף השנה אני חוזר על עקבותיי.

כשנכדי הגיע לבר מצווה הוא שאל אותי: 'איזה מין מועד זה ראש השנה?'

אמרתי לו: 'אני אגיש לך מחברת ובה יהיו 365 עמודים, ואתה תשתדל בכל בוקר לכתוב על עמוד אחד מה משאלותיך

לאותו יום. בטרם תלך לישון תבחן בכנות ותסכם מה מצפיותיך אכן התממש. דע לך שכל שרשמת זוהי בחירתך,

הכרעתך ומעשי ידיך, טביעת אצבעותיך. לא אלוהים התערב ולא כח עליון. בעמוד ה-365 יופיע מאזנך.

(אריה בן גוריון, קיבוץ בית השיטה)

שיעור שלישי – לוח השנה העברי

מטרות

- הכרות עם לוח השנה העברי.
- יצירה משותפת של לוח שנה כיתתי.

מהלך

1. חידון אמת / שקר על לוח השנה. (10 דק')

מחלקים את הכיתה לשתי קבוצות. המורה תשאל שאלה. קבוצה שעונה נכונה תסמן על הלוח את הסימן שלה. אם הקבוצה טועה, הקבוצה השנייה יכולה לסמן (השאלות בנספח).

2. הכרות עם לוח השנה העברי. (10 דק')

פורשים מעגל חודשים גדול על הרצפה. כל תלמיד/ה מקבל כרטיסיה אחת עם שם של חג ויתבקש להתאים אותו לחודש (רשימת החודשים + החגים בנספח)

3. דין

- ספרו מהו החג שאתם הכי אוהבים?
- מה החג החשוב ביותר לדעתכם? מדוע?
- מה הופך חג להיות יותר חשוב מאחרים?
- האם יש חגים שהם כבר לא חשובים או חשובים פחות?
- האם יש חגים/ מועדים שחסרים לכם בלוח השנה הזה (מועדים לוועדיים)?

4. סיכום ביניים של המורה: בשיעור זה העלנו רעיונות ושאלות כלפי לוח השנה שלנו, הלוח העברי. היום אנחנו משתמשים יותר ויותר בלוח השנה הלועזי, אולם כמעט כל החגים והמועדים שלנו שייכים ללוח העברי.

5. הכנת לוח שנה כיתתי משותף: (25 דק') בעקבות הלימוד והשיחה שניהלנו ניצור יחד לוח שנה כיתתי עם המועדים החשובים לנו. נתחלק ל-12 קבוצות (לפי מספר חודשי השנה) לעיצוב החודשים. כל חודש יכלול: שם החודש העברי, חגים ומועדים, ימי הולדת. אפשר להוסיף את מזל החודש, ואיורים המתארים את עונת השנה.

נספח א' – שאלון על לוח השנה העברי

מה משמעות שם החודש תשרי?

- 1) מגיע מתוך המילה לשרות, להיות. מתייחס לרעיון של להיות עם אלוהים בחודש הראשון של השנה.
- 2) מילה עתיקה שמגיעה ממצרים ומשמעותה ברכה ושפע. נבחרה להיות שם החודש הראשון של השנה.
- 3) מילה שמקורה בשפה האכדית ומשמעותה התחלה. נבחרה להיות שם החודש הראשון של השנה.

כמה חגים עבריים חוגגים בט"ו בחודש?

- 1) חמישה – ט"ו בשבט, ט"ו באב, סוכות, חנוכה ופסח
- 2) ארבעה – סוכות, ט"ו בשבט, פסח וט"ו באב
- 3) שניים – ט"ו בשבט וט"ו באב

איזה חודש מעברים ולמה דווקא אותו?

- 1) אדר, מפני שפורים הוא החג הכי חשוב בשנה.
- 2) אלול, לפני ראש השנה.
- 3) אדר, כדי שפסח תמיד יצא באביב.

מה היה החודש הראשון בתקופת התנ"ך?

- 1) תשרי. כמו עכשיו, לכן חוגגים בו את ראש השנה.
- 2) שבט. משם נשאר לנו ט"ו בשבט, כראש השנה לאילנות.
- 3) ניסן. בתנ"ך קוראים לו החודש הראשון.

מה משמעות שם החודש תמוז?

- 1) שמו של אל בבלי "דומוזו" שכל קיץ ונולד מחדש בסתיו.
- 2) שיבוש של המילים העבריות העתיקות "חום עז" שמתארות את מזג האויר בתקופה.
- 3) מילה מצרית עתיקה שמשמעותה "סוף הגשמים".

מה החג / המועד הכי חדש בלוח השנה העברי?

- (1) יום העצמאות. חוגגים אותו רק מאז קום המדינה.
- (2) יום השואה. רק מסוף שנות החמישים התחילו לציין אותו.
- (3) יום הזיכרון. בהתחלה היו מציינים אותו יחד עם יום העצמאות.

איך ידעו שמתחיל חודש חדש לפני שהיו לוחות שנה?

- (1) כאשר הירח מתחיל לגדול.
- (2) כאשר הירח זורח במלואו.
- (3) כאשר הירח והשמש שוקעים / זורחים באותו הזמן.

האם הלוח היהודי הוא על פי השמש או הירח?

- (1) על פי הירח, כך קובעים את החודשים.
- (2) על פי השמש, משום שהחגים מתאימים לעונות השנה.
- (3) על פי הירח והשמש ביחד, לכן לפעמים מוסיפים חודש.

איך קוראים לימים שלפני ראש השנה?

- (1) הימים הנוראים, בהם נשקלים הגורלות של כולם.
- (2) סליחות, על שם התפילות שמתפללים לפנות בוקר.
- (3) הושענה רבה. על שם תפילה שמתפללים באותם ימים.

נספח ב' – רשימת התאריכים העבריים של חגי ישראל

י"ד אדר – פורים

תשרי

א' תשרי – ראש השנה

ג' תשרי – צום גדליה

י' תשרי – יום כיפור

ט"ו תשרי – סוכות

ניסן

ט"ו ניסן – פסח

כ"ז ניסן – יום הזיכרון לשואה ולגבורה

חשוון

י"א חשוון – יום זיכרון לרצח רה"מ יצחק רבין

כ"ט חשוון – חג הסיגד

אייר

ד' אייר – יום הזיכרון לחללי מע' ישראל

ה' אייר – יום העצמאות

י' באייר – יום הרצל

י"ח אייר – ל"ג בעומר

כ"ט אייר – יום ירושלים

כסלו

כ"ה כסלו – חנוכה

סיון

ו' סיון – שבועות

טבת

י' בטבת – צום

תמוז

י"ז בתמוז – צום

שבט

ט"ו בשבט

אב

ט' באב – צום לזכר חורבן בית המקדש

ט"ו באב – חג האהבה

אדר

י"א אדר – יום נפילת תל חי

י"ג אדר – תענית אסתר

